

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 31:37.014.5/25

DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.48.224425>

Клімова Галина Павлівна, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології та політології Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: klimova55@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6533-199X

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Статтю присвячено аналізу поняття «інтернаціоналізація вищої освіти». Розглядаються теоретико-методологічні підходи до визначення сутності даного феномену. Пропонується огляд широкого кола концептів, що визначають інтернаціоналізацію вищої освіти в різних дискурсах. Зроблено спробу шляхом аналізу і синтезу знань систематизувати розуміння механізму інтернаціоналізації вищої освіти, розкрити передумови її здійснення. Особливу увагу приділено розгляду специфіки реалізації інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація вищої освіти, зовнішня інтернаціоналізація, внутрішня інтернаціоналізація, конкурентоспроможність університету, академічна мобільність.

Постановка проблеми. Сучасні глобальні виклики значно змінили ландшафт вищої освіти і посилили процес її інтернаціоналізації, розгляд особливостей якої став однією з найобговорюваніших наукових проблем у сфері вищої школи. Соціально-філософське осмислення інтернаціоналізації вищої освіти дозволяє уявити її не тільки ефективним інструментом підвищення

конкурентоспроможності університетів, а й підставою для реалізації їх соціальної відповідальності, істотним чинником підвищення якості підготовки здобувачів вищої освіти. Це надзвичайно актуалізує дослідження процесу інтернаціоналізації вищої освіти в умовах глобалізованого світу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Вивчення проблем інтернаціоналізації вищої освіти належить до сфери наукових інтересів як українських, так і зарубіжних науковців. Серед сучасних вітчизняних дослідників, які займаються теоретико-методологічними питаннями інтернаціоналізації вищої освіти та аналізом особливостей інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів, слід виділити таких вчених, як: М. Бойченко, А. Вербицька, В. Воронкова, Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, А. Кийков, О. Красовська, С. Курбатов, М. Міщенко, О. Нітенко, А. Сбруєва, І. Сікорська, І. Степаненко, С. Терепищій, О. Шипко та ін. [1–13]. Вагомий внесок у теоретичну розробку ідей інтернаціоналізації вищої освіти в умовах глобалізації внесли також зарубіжні науковці – Ф. Альтбах, Х. Бергманн, У. Брандербург, Р. Брукс, М. Ван, Х. де Віт, М. Гайсслер, Дж. Найт, С. Робертсон, П. Скотт, Дж. Худзін, К. Хандт та ін. [14–25]. Незважаючи на те, що в науковій літературі знайшло широке відображення розуміння різноманітних проблем інтернаціоналізації вищої освіти, усе ж залишається дискусійною низка питань, які необхідно постійно осмислювати.

Формування цілей. Метою статті є дослідження сутності поняття інтернаціоналізації вищої освіти у сучасному соціально-філософському дискурсі; розгляд методологічних підходів до аналізу інтернаціоналізації вищої освіти; виявлення передумов розвитку інтернаціоналізації освіти в глобалізованому світі; розкриття національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Україні.

Вклад основного матеріалу. Розвиток сучасної вищої освіти відбувається в контексті глобальних викликів, серед яких найважливішими, як зазначається в установчих документах ЮНЕСКО («Вища освіта у глобалізованому суспільстві»), є: зростаюче значення суспільства знань / економіки знань; розроблення нових торговельних угод, які охоплюють, зокрема, торгівлю освітніми послугами; нововведення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій; зростаюча роль ринку і ринкової економіки.

Ці ключові глобальні виклики є каталізаторами нових явищ у сфері вищої освіти, серед яких: поява таких нових провайдерів освіти, як мультинаціональні компанії, корпоративні університети та медіакорпорації; нові форми забезпечення освіти, включаючи дистанційну, віртуальну і пряму освіту, що надається і приватними компаніями зокрема; велика диверсифікація кваліфікацій та свідоцтв про освіту; велика мобільність учнів, програм, провайдерів

і проєктів, які виходять за межі національних кордонів; акцент на навчання протягом усього життя, що, зі свого боку, призводить до збільшення попиту на післясередню освіту; збільшення обсягу приватних інвестицій у сферу послуг, що надаються у сфері вищої освіти [26, с. 4–6].

Поняття інтернаціоналізації вищої освіти є багатоаспектним і динамічним. Його зміст трансформується разом зі стрімко змінюваними соціокультурними умовами [4, с. 32–33]. У сучасному соціально-філософському знанні під інтернаціоналізацією вищої освіти розуміється широкий спектр соціальних явищ. Тому, визначаючи зміст цього феномену, дослідники основний акцент роблять на тих чи інших його контекстах. Так, у «Національному освітньо-науковому глосарії» інтернаціоналізація у вищій освіті визначається як процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою: індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів із метою забезпечення якості; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань [27, с. 38].

На думку О. Нітенко, процес інтернаціоналізації має три рівні: «перш за все, це співробітництво між університетами; другий напрям – міждержавне співробітництво, уособленням якого є Болонський процес; третій – наднаціональний процес, що відбувається на рівні і в рамках Європейського Союзу» [10, с. 206]. С. Робертсон інтерпретує інтернаціоналізацію в аспекті процесів економічної інтеграції систем вищої освіти. При цьому особливого значення вона надає аналізу учасників глобального освітнього ринку, орієнтованих на просування освітніх програм і торгівлю освітніми послугами [21]. Дж. Найт, запропонувавши розуміння інтернаціоналізації з позиції організаційного підходу, визначає її як процес інтеграції міжнародного виміру у функції викладання / навчання, дослідження та обслуговування університету чи коледжу. Міжнародний вимір означає перспективу, діяльність чи послугу, яка вводить або інтегрує міжнародний / міжкультурний / глобальний світогляд в основні функції закладу вищої освіти [27, р. 3]. Згодом з урахуванням зміни мотивів, форм правління і учасників процесу інтернаціоналізації Дж. Найт дає нове, більш універсальне трактування, згідно з яким інтернаціоналізація на національному, секторальному або інституціональному рівні визначається як процес інтеграції міжнародного, міжкультурного та глобального вимірів у цілі, завдання і потреби вищої освіти [20, р. 9]. Деякі вчені пов'язують феномен інтернаціоналізації вищої освіти з процесами міжнародної інтеграції і міжнародної мобільності студентів і викладачів [29–30]; із експортом освітніх послуг [15].

Йонас Стір розглядає процес інтернаціоналізації в трьох контекстах: із точки зору іdealізму, інструменталізму і едукціоналізму (educationalism). Іdealізм дозволяє, на його думку, створити більш демократичний, справедливий і рівноправний мир щодо міжнародного співробітництва. Інструменталізм пов'язаний з практичними і економічними цілями інтернаціоналізації – задоволенням потреб глобального світу. Едукціоналізм дає можливість здійснити пошук способів розширення академічного досвіду студентів і викладачів [31]. Дж. Найт і Х. де Віт розрізняють «інтернаціоналізацію вдома» (Internationalization at Home) і «інтернаціоналізацію за кордоном» (Internationalization Abroad). Як зазначають автори, «інтернаціоналізація вдома» пов'язана із заходами, які допомагають студентам розвивати міжнародне розуміння і міжкультурні навички. Вона проявляє себе в навчальному процесі, науково-дослідній діяльності, у стосунках з етнічними культурами. «Інтернаціоналізація за кордоном» представлена різними формами транскордонної освіти, включаючи академічну мобільність студентів, викладачів і науковців, інтеграцію освітніх програм і проектів [24, р. xix-xxiii].

Нині, на думку багатьох учених, найбільш ємним і науково обґрунтованим з існуючих дефініцій інтернаціоналізації вищої освіти є визначення, яке дали Х. де Віт і Ф. Хантер. Вони вважають, що інтернаціоналізація вищої освіти – це навмисний процес інтеграції міжнародного, міжкультурного чи глобального виміру в мету, функції та методи навчання у сфері вищої освіти для підвищення якості освіти та досліджень для всіх студентів і персоналу та здійснення вагомого внеску в життя суспільства [32, р. 3]. Таке визначення висловлює актуальне бачення інтернаціоналізації вищої освіти. Воно інтегративно відображає різні погляди на зміст цього феномену і суттєво доповнює трактування, яке було запропоновано Дж. Найт. У контексті сказаного можна стверджувати, що інтернаціоналізація вищої освіти – це процес, при якому цілі, функції та механізм надання освітніх послуг набувають міжнародного характеру. Вона передбачає посилення міжнародної складової у діяльності закладів вищої освіти задля їх співпраці та комунікації під впливом глобальних викликів.

Історія інтернаціоналізації вищої освіти бере свій початок ще в VI ст., коли університет Наланда в Індії залучав до своїх стін студентів і співробітників з усього буддистського світу. Перші університети Європи, що з'явилися в Болоньї і Парижі, теж були міжнародними, оскільки в них навчалися студенти з усього континенту, мовою навчання була латинь. Новий етап у розвитку інтернаціоналізації освіти почався в XX ст. Із нею була пов'язана надія на відновлення взаєморозуміння між країнами, міжнародного співробітництва після Першої та Другої світових воєн. У ній бачили й інструмент політично-

го впливу під час холодної війни. Переломним етапом у сучасному розвитку інтернаціоналізації вищої освіти став Болонський процес в Європі [33]. Розпочатий у 1999 р. підписанням у Болоньї міністрами освіти 29 європейських країн Декларації «Європейський простір у сфері вищої освіти», метою він проголосив гармонізацію циклів навчання, освітніх залікових одиниць і їх трансферу, кваліфікацій і гарантій забезпечення якості освіти, що необхідно для формування єдиного загальноєвропейського простору вищої освіти.

Інтернаціоналізація як чинник євроінтеграції вищої освіти спрямована на те, щоб структури вищої освіти в Європі стали більш сумісними і співставними, кваліфікації і дипломи визнавалися б в усіх країнах ЄС і країнах – учасниках Болонського процесу, що необхідно для забезпечення підтримки великомасштабної академічної мобільності та мобільності робочої сили, а також європеїзації вищої освіти з метою підвищення її якості і трансляції через неї європейських цінностей. Підкреслюючи значення інтернаціоналізації вищої освіти для зміцнення Європейського Союзу, президент Франції Е. Макрон, виступаючи у вересні 2017 р. у великому амфітеатрі в Сорбонні з програмною промовою «Ініціативи для Європи незалежної, єдиної, демократичної», в якій цілий розділ був присвячений питанням освіти і культури, зазначив, що «найсильнішою сполучною ланкою Європейського Союзу завжди будуть знання і культура. Саме в Європі, де кожен європеєць побачив свою долю в профілі грецького храму або в усмішці Мони Лізи, дізнався почуття всієї Європи, читаючи Мюзюля або Пруста. Це Європа... яку Еразм Роттердамський називав наставником, стверджуючи, що необхідно вимагати у кожної молодої людини “перетинати континент, щоб вивчити інші мови” і “позбутися своєї дикої природи”; це Європа, що пройшла через стільки воєн і конфліктів, в яких її рятувало одне – її культура» [34].

Очевидно, що сучасне розуміння значення інтернаціоналізації вищої освіти в глобалізованому світі робить її не тільки найважливішим засобом підвищення конкурентоспроможності університетів та їх міжнародної репутації, але й підставою для реалізації їхньої соціальної активності, чинником підвищення якості підготовки здобувачів вищої освіти, збільшення числа іноземних студентів, налагодження інтеркультурної комунікації між країнами, інтеграції освітніх систем до європейського і світового простору вищої освіти. Тому не випадково багато європейських країн нині розробляють національні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. За даними масштабного порівняльного дослідження, проведеного Європейською асоціацією міжнародної освіти (EАІЕ), що охопила 33 країни європейського простору вищої освіти, більшість європейських університетів мають або окремо розроблену стратегію інтернаціоналізації, або конкретні завдання щодо розвитку інтер-

націоналізації, які позначені в загальній стратегії розвитку закладу вищої освіти [35].

У зв'язку з диверсифікацією напрямів діяльності університетів із розвитку інтернаціоналізації вищої освіти створюються і розвиваються організації, що займаються аналізом змісту цього процесу і змін, які в ньому відбуваються. Європейськими лідерами з цього погляду є Європейська асоціація міжнародної освіти (ЕАІЕ, Нідерланди), Центр інтернаціоналізації вищої освіти Католицького Університету Святого Серця (СНІІ, Італія), Європейський акредитаційний Консорціум (ЕКА). У чималому ступені розвитку процесу інтернаціоналізації сприяють різноманітні програми Європейського Союзу (наприклад, ERASMUS, SOCRATES, TEMPUS), а також проекти, ініційовані національними організаціями країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку (USAID, IREX, British Council, DAAD, CIDA, EduFrance та ін.), які спрямовані на розвиток академічної мобільності.

У цілому серед різних вимірів інтернаціоналізації у сфері вищої освіти найбільш значимими є такі:

Глобальний – програми інтернаціоналізації вищої освіти, що здійснюються у контексті освітньої політики міжнародних організацій (ОЕСР, ЮНЕСКО, СОТ тощо). Сутність таких програм полягає в розробці міжнародних стандартів якості транскордонної освіти, норм міжнародної торгівлі освітніми послугами, етичних кодексів здійснення наукових досліджень, критеріїв рейтингової оцінки діяльності університетів тощо.

Регіональний – регіональні стратегії інтернаціоналізації національних систем вищої освіти, що є складовою широкої політики нового регіоналізму, який передбачає поглиблення соціально-економічної, політичної та культурно-освітньої інтеграції в межах геополітичних регіонів світу. Інструментами розвитку таких процесів є регіональні стандарти якості вищої освіти; міжнародні регіональні університети; програми мобільності суб'єктів академічної діяльності та освітніх програм тощо.

Національний – експерти ОЕСР визначають чотири типи національних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти: *досягнення взаєморозуміння*, що є найбільш характерним у межах Європейського Союзу (прикладом може слугувати програма «Еразмус»); *отримання прибутку*, що є пріоритетним, наприклад, для розвинених англійських країн (США, Великої Британії та Австралії), які є лідерами на глобальному ринку міжнародної освіти; *кваліфікована міграція*, до якої вдаються, зокрема, деякі «сивіючі» суспільства Західної Європи; *нарощування інтелектуального потенціалу*, що є пріоритетом для швидко зростаючих економік Китаю, Індії, Бразилії тощо.

Міжінституційний – програмна мобільність, міжнародні дослідницькі та експертні мережі, твінінгові та франчайзингові форми академічного співробітництва.

Інституційний – надання міжнародного та інтеркультурного виміру змісту вищої освіти, викладанню та науковим дослідженням, здійснюваним в університеті (зовнішня та внутрішня мобільність студентів, викладачів, науковців, адміністраторів).

Індивідуальний – індивідуальна академічна і професійна мобільність студентів та академічного персоналу; формування інтернаціональної (космополітичної) особистості громадянина світу, який є інтелектуально, морально й естетично відкритим до неупередженого сприйняття людей та досвіду інших культур [36, р. 215–220; 37].

Як засвідчує досвід, у сфері інтернаціоналізації вищої освіти мають місце дві інституційні моделі: традиційна та комплексна. Перша модель включає такі складові, як: академічна мобільність, інтернаціоналізація курикулуму, міжнародне співробітництво у сфері наукових досліджень, партнерські відносини із закордонними закладами вищої освіти. Таку модель реалізують, наприклад, Католицький університет Святого Серця, Римський університет ла Сап'єнца, Болонський університет (Італія); Ягеллонський та Варшавський університети, Університет імені Адама Міцкевича (Польща); Оксфордський, Манчестерський, Кардіффський університети, Королівський університет Белфаста (Велика Британія); Гельсінський університет, Університет Східної Фінляндії, Університет Турку (Фінляндія) тощо.

У комплексну модель інтернаціоналізації вищої освіти входять: академічна мобільність; інтернаціоналізація курикулуму; міжнародне співробітництво у сфері наукових досліджень; партнерські відносини із закордонними закладами вищої освіти; міжнародні освітні програми спільних / подвійних / багатосторонніх дипломів; філії за кордоном; он-лайн / електронні навчальні курси. Таку модель мають: Університет імені П'єра і Марії Кюрі, Університет Екс-Марсель, Страсбурзький університет (Франція); Гайдельберзький університет Рупрехта-Карла, Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана, Боннський університет (Німеччина); Університет Глазго, Кембриджський університет (Велика Британія) тощо [8, с. 9].

У сучасних умовах темпи збільшення потоків студентів, які перетинають національні кордони для здобування вищої освіти, перевищили темпи поширення самої вищої освіти. За даними ЮНЕСКО, рівень міжнародної мобільності студентів зріс за останні 25 років на 300 %. Сьогодні міжнародний ринок освітніх послуг є окремою галуззю світового господарства, яка оцінюється СОР у 50–60 млрд дол. США. Причому кількість іноземних сту-

дентів невинно збільшується. У 2000 р. їх було лише 2 млн [38]. У 2016 р. у світі, згідно з даними Організації економічного співробітництва і розвитку, нараховувалося вже 4,1 млн міжнародних студентів, із них у країнах – членах ОЕСР – 1,3 млн осіб навчалися за програмами підготовки магістрів і докторів філософії. Країнами-лідерами, які приймають найбільшу кількість студентів на магістерській та докторській рівні, є: США – 26 % від загальної кількості, Велика Британія – 15 %, Франція – 11 %, Німеччина – 10 %, Австралія – 8 %, Канада – 3 % [39]. Так, наприклад, у Кембриджському університеті навчаються понад 23 000 студентів, близько 17 % з яких – іноземці з більш ніж 120 країн світу. Університет приймає на навчання талановитих студентів з усього світу на програмах бакалаврату та магістратури [40]. Оксфордський університет має зв'язки з практично кожною країною світу, 41 % студентів та 48 % академічних співробітників в університеті – іноземці. Студенти приїжджають із більш ніж 150 країн, а академічні співробітники – з понад 100. Більше 77 000 випускників працюють у 204 країнах за межами Великої Британії [41].

Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана (LMU) нараховує майже 10 000 іноземних студентів із 125 країн – найбільше, ніж у будь-якому іншому німецькому університеті. Це становить 15 % від загальної кількості студентів. Три чверті цих студентів приїжджають із Європи, 15 % – з Азії та 6 % – із Північної та Південної Америки. Близько 1 000 студентів з університетів-партнерів навчаються за програмами обміну впродовж семестру або року. У двох навчальних програмах близько 70 студентів із північноамериканських університетів-партнерів проводять третій курс навчання в Мюнхені. Університет має угоди про обміни з 548 університетами у 68 країнах на різних континентах: Африка (9), Азія (72), Центральна Америка (8), Європа (367), Північна Америка (56), Океанія (12), Південна Америка (24). Щороку більше 950 студентів із 80 країн здобувають міжнародний досвід у літній школі університету: курсах німецької мови, курсах природничих, суспільних та гуманітарних наук. LMU пропонує для міжнародних студентів програми для всіх рівнів навчання – ступеня бакалавра, магістра та доктора філософії, а також для молодих фахівців. Відповідно до міжнародного досвіду університету близько 700 професорів та 3 600 академічних співробітників з усього світу проводять дослідження та читають лекції на 18 факультетах, пропонуючи широкий і добре диференційований спектр навчальних дисциплін та сфер наукових досліджень. Їхні знання та креативний інтелект є основою видатного балансу досліджень університету, який визнано багатьма національними та міжнародними рейтингами [42].

Однією з європейських країн, в університетах якої навчається велика кількість іноземних студентів, є також Франція. У 2014 р. близько 250 000

іноземних студентів було зараховано до французьких закладів вищої освіти, що становить майже 12 % від загальної кількості студентів у країні. На підставі численних угод про співпрацю університет Сорбонни пропонує своїм студентам 25 міжнародних програм. Він має 562 угоди про співпрацю з 458 ЗВО в 69 країнах на різних континентах: Африка – 20 закладів, Азія – 57, Центральна Америка – 1, Європа – 247, Північна Америка – 97, Океанія – 5, Південна Америка – 31 [43].

Для здійснення інтернаціоналізації вищої освіти найважливіше значення має територіальна близькість закладів вищої освіти, що дозволяє істотно знизити транспортні та комунікаційні витрати. Наприклад, студенти з Бельгії, Франції і Німеччини активно вибирають університети Люксембургу. На сьогодні саме Люксембург є світовим лідером за часткою іноземних студентів, де цей показник досягає 44 %. У Чехії 57 % іноземних студентів є вихідцями зі Словаччини. В ОЕСР понад 60 % студентів, які обрали країною навчання, наприклад, Чехію, Польщу тощо, приїхали з прикордонних держав [39]. На думку експертів, до 2025 р. кількість студентів, які навчаються за межами рідної країни, сягне 4,9 млн осіб [38].

Україна теж включена у процес світової академічної мобільності і наслідує загальні тенденції. Право учасників освітнього процесу на академічну мобільність регулюється Законом України «Про вищу освіту», Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579, Національною стратегією розвитку освіти на 2012–2021 роки. Окрім цього, заклади вищої освіти приймають внутрішні правові акти щодо реалізації права на академічну мобільність. За даними Українського державного центру міжнародної освіти, у 2018 р. в Україні навчалася 66 310 іноземних студентів. Це допомогло залучити до української економіки 331 млн 550 тис. дол. США, або понад 9,2 млрд грн [44, с. 31]. У 2019 р. в Україні навчалася вже 75 605 іноземних студентів із 154 країн світу. Серед загального контингенту студентів цей показник становить близько 6 % від загальної кількості здобувачів вищої освіти. Із них 66 131 особа перебуває на основному навчанні, 7 270 осіб займаються мовною підготовкою, 1 480 – здобувають післядипломну освіту, усього 29 студентів перебувають за програмою академічної мобільності, 695 – навчаються в аспірантурі або докторантурі. Традиційними «донорами» студентства для українських університетів є Марокко, Азербайджан, Туркменістан, Нігерія, Єгипет. Протягом останніх років стрімкий приріст демонстрували абітурієнти з Індії, що дозволило їм у 2019 р. вийти на перше місце за цими показниками. Загалом найпопулярнішими напрямками навчання для іноземних студентів є медичні спеціальності, менеджмент, фінанси і право [44, с. 32–37]. Разом із тим слід

зауважити, що частка іноземних студентів у вітчизняних ЗВО – від 7,09 % до 2,57 % – є зовсім незначною та в середньому за своїм значенням відповідає найнижчим показникам тих університетів світу, які перебувають на найнижчих позиціях у World University Rankings. У той час як світові університети, які очолюють World University Rankings, у середньому мають сумарний показник частки іноземних студентів та викладачів на рівні 31 % [45].

Розглядаючи питання навчання українських студентів за кордоном, слід зауважити, що, за даними аналітичного центру CEDOS (Центр дослідження суспільства), число української молоді в іноземних університетах станом на 2013/14 навчальний рік становило приблизно 47 724 особи. У 2016/17 навчальному році нараховувалося вже 77 424 особи з українським громадянством, які навчалися у закордонних університетах. Це становило приблизно 8 % від загальної кількості тих, хто вчиться на денних програмах вищої освіти в Україні. Традиційно наші співвітчизники обирають заклади вищої освіти Польщі, Російської Федерації, Німеччини, Канади, Чехії, Італії, США, Іспанії, Австрії, Франції, Словаччини, Болгарії. Протягом останніх дев'яти років кількість українців, що виявила бажання навчатися в університеті за кордоном, зростає більш ніж утричі – з 24 104 до 77 424 осіб. Серед них понад 33 тис. українських студентів навчаються в Республіці Польща (це 55 % від усього іноземного студентства в Польщі), у Російській Федерації – 11 тис., близько 10 тис. – у Німеччині, понад 17 тис. – в інших європейських країнах [44, с. 40–41].

На сьогодні основними ідеями стратегії інтернаціоналізації ринку освітніх послуг в Україні є: 1) зміцнення міжнародної конкурентоспроможності в галузі вищої освіти та проведення наукових досліджень; 2) активна участь України в розвитку європейської вищої освіти; 3) розширення можливостей українських закладів вищої освіти для виходу на європейський освітній ринок; 4) позиціонування України як лідера на міжнародному ринку освітніх послуг; 5) розширення можливостей для вдосконалення системи вищої освіти і дослідницької інфраструктури університетів; 6) розвиток транскордонної вищої освіти.

Слід виділити дві групи передумов, необхідних для здійснення процесу інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: загальносистемні, які властиві інтеграційному вектору розвитку світової глобальної економіки і суспільства в цілому, і специфічні, які можна умовно розділити на: 1) геополітичні (наявність історичних зв'язків між державами і народами; формування міждержавних інтеграційних блоків; територіальна близькість, часто – наявність спільних кордонів); 2) соціально-економічні (формування економічних міждержавних об'єднань і спілок; рівень розвитку національної економіки; наявність сформованих торгово-економічних відносин і зв'язків між державами; рівень

інформатизації суспільства); 3) культурно-освітні (посилення конкуренції на національних освітніх ринках і в рамках європейського освітнього простору; перехід на багаторівневу систему освіти і поява нових типів і видів освітніх програм; схожість національного законодавства, що регулює освітню діяльність; схожість культурно-освітніх традицій окремих держав) [46, с. 17; 47].

Зазначені передумови інтеграційних процесів є лише потенційними можливостями, які можуть бути реалізовані при створенні системи умов, що сприяють розвитку інтернаціоналізації в сфері вищої освіти [48–50]. Насамперед найважливішою умовою для реалізації загальносистемних передумов інтернаціоналізації вищої освіти України є активна державна політика щодо просування національних інститутів освіти в країнах – членах Болонського процесу, відповідно до якої для кожної групи передумов повинен бути створений цілий ряд умов для інтеграції національної освітньої системи в європейський освітній простір.

Умовами для реалізації геополітичних передумов є спрощення процедури прийняття іноземних студентів; створення культурно-мовного середовища в освітніх установах; створення комунікаційних умов навчання, передусім це мова викладання, розвиток англомовних освітніх програм; розробка ефективних форм організації і методів навчання іноземних студентів української мови; формування лояльної міграційної політики щодо іноземних студентів.

Серед умов для реалізації соціально-економічних передумов слід виділити наявність системи державних заходів щодо підтримки, зокрема соціально-економічної, іноземних студентів; розвиток мережевої співпраці освітніх установ з європейськими університетами-партнерами; досягнення сучасного рівня розвитку електронних та дистанційних освітніх технологій.

Культурно-освітні передумови можуть бути реалізовані через забезпечення гарантій якості і підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в європейському контексті.

Форми інтернаціоналізації вищої освіти в Україні – різноманітні. Це – міжнародна мобільність студентів, викладачів і адміністративних співробітників університетів (навчання за програмами академічної мобільності; мовне стажування; наукове стажування; участь у спільних проектах; викладання; підвищення кваліфікації тощо); взаємне визнання зарубіжних кваліфікацій через систему кредитів ECTS; переробка / коригування навчальних планів і освітніх програм (змісту вищої освіти), розробка спільних освітніх програм і освітніх програм подвійних дипломів; міжнародна мобільність освітніх програм; робота університетів по залученню іноземних студентів і створення умов для академічного партнерства; вихід університетів на стратегічний рівень їхньої участі в транскордонних мережах, розвиток навичок адаптування до

культурних особливостей глобального академічного середовища; орієнтація на світові стандарти вищої освіти тощо.

Висновки. Глобальне суспільство знань має суттєвий вплив на розвиток вищої освіти, визначаючи необхідність його інтернаціоналізації. Процеси інтернаціоналізації вищої освіти відрізняються багатогранністю, різноманітністю цілей, завдань і форм реалізації. Для провідних українських університетів, які прагнуть стати конкурентоспроможними членами глобального ринку освіти, інтернаціоналізація вже перетворилася в імператив і стала одним із найважливіших інструментів інноваційного розвитку вищої освіти в Україні, його успішної інтеграції в європейський і світовий освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойченко М. Вплив інтернаціоналізації на розвиток інноваційних процесів в управлінні європейською вищою освітою. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2011. № 2 (8). URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2306-5532/article/viewFile/18608/16351> (дата звернення: 15.01.2021).
2. Вербицька А. В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 160–164.
3. Воронкова В. Культура и образование в контексте глобализации. *Культурологічний вісник*. 2002. Вип. 8. С. 84–90.
4. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія. Суми : Унів. кн., 2017. 291 с.
5. Кийков О. Ю. Філософсько-методологічні засади дослідження міжнародної освіти. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 119 (4). С. 286–289.
6. Красовська О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка*. 2011. № 2. С. 102–109.
7. Курбатов С. Між національним та глобальним: місія університету на просторовому перехресті. *Вища освіта України*. 2013. Т. 2, № 49. С. 46–56.
8. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: монографія / Л. С. Горбунова, М. А. Дебич, В. В. Зінченко та ін.; за ред. І. В. Степаненко. Київ: ІВО НАПН України, 2018. 226 с.
9. Міщенко М. М. Філософські основи сучасної освіти (до проблеми гуманітаризації/гуманізації освітнього процесу). URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/4393/1/vestnik_HPI_2012_31_Mishchenko_Filosofski.pdf (дата звернення: 15.01.2021).
10. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 205–216.

11. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу. *Вища освіта України*. 2013. №3. С. 89–95.
12. Терепищій С. О. Сучасні освітні ландшафти. Київ: Фенікс, 2016. 309 с.
13. Требін М. П. Глобалізація вищої освіти: виклики для України. *Студентська молодь в умовах глобалізації* (м. Дніпропетровськ, 24 квіт. 2015 р.) : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. / відп. за вип. В. В. Кривошеїн. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2015. С. 145–151.
14. Altbach P. G., de Wit H. Internationalization and Global Tension: Lessons From History. *Journal of Studies in International Education*. 2015. Vol. 19, Issue 1. P. 4–10. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/1028315314564734>.
15. Bergmann H., Geissler M., Hundt C., Grave B. The climate for entrepreneurship at higher education institutions. *Research Policy*. 2018. Vol. 47, Issue 4. P. 700–716. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.01.018>.
16. Brandenburg U., de Wit H. The end of internationalization. *International higher education*. 2015. No 62. P. 15–17. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2011.62.8533>.
17. Brooks R., Waters J. Student mobilities, migration and the internationalization of higher education. Basingstoke, [England]; New York: Palgrave Macmillan, 2013. xiv, 196 p.
18. Hudzik J. K. Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*. 2015. No 83. P. 5–7. DOI: 10.6017/ihe.2015.83.9075.
19. Knight J. Concepts, rationales, and interpretive frameworks in the internationalization of higher education. *The SAGE handbook of international higher education* / edited by Darla K. Deardorff, Hans de Wit, John D. Heyl, Tony Adams. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications, 2012. P. 27–42.
20. Knight J. Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal for Studies in International Education*. 2004. Vol. 8, Issue 1. P. 5–31. DOI: <http://doi.org/10.1177/1028315303260832>.
21. Robertson S. L. Colonising the future: Mega-trade deals, education services and global higher education markets. *Futures*. 2017. Vol. 94. P. 24–33. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.futures.2017.03.008>.
22. Scott P. Globalisation in Higher Education: Challenges for the 21st Century. *Journal of Studies in International Education*. 2000. Vol. 4, Issue 1. P. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.1177/102831530000400102>.
23. Seidel H. Internationalisation: a new challenge for universities. *Higher Education*. 1991. Vol. 21. P. 289–296. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00132721>.
24. The future agenda for internationalization in higher education: next generation insights into research, policy, and practice / edited by Douglas Proctor and Laura E. Rumbley. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. xxiv, 241 p.
25. Wang M. Contextualizing Internationalization in Higher Education: Study Abroad Programs for Global Human Resource Development. *Internationalization within Higher Education: Perspectives from Japan* / E. Stigger, M. Wang, D. Laurence, A. Bordilovskaya. Singapore: Springer, 2018. P. 37–55.

26. Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136247_gus (дата звернення: 15.01.2021).
27. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 524 с.
28. Knight J. Internationalization: Elements and Checkpoints. *Canadian Bureau for International Education*. 1994. Research No 7. P. 1–15.
29. Chankseliani M. Four Rationales of HE Internationalization: Perspectives of U. K. Universities on Attracting Students From Former Soviet Countries. *Journal of Studies in International Education*. 2018. Vol. 22, Issue 1. P. 53–70. DOI: <http://doi.org/10.1177/1028315317725806>.
30. Harari M. Internationalization of Higher Education: Effecting Institutional Change in the Curriculum and Campus. Long Beach, California: Center for International Education, California State University, 1989. 138 p.
31. Stier J. Taking a critical stance toward internationalization ideologies in higher education: idealism, instrumentalism and educationalism. *Globalisation, Societies and Education*. 2004. Vol. 2. Issue 1. P. 1–28. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1476772042000177069>.
32. Wit H. de, Hunter F. The future of internationalization of higher education in Europe. *International Higher Education*. 2015. No 83. P. 2–3. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2015.83.9073>.
33. Клімова Г.П. Історія Болонського процесу: аксіологічні орієнтири розвитку європейської вищої освіти. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. №3. С. 182–192.
34. Торжественная речь Эммануэля Макрона в Парижском университете «Сорбонна». URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/def6a811-f4ee-11e7-bel1-01aa75ed71a1/language-ru> (дата звернення: 15.01.2021).
35. An international higher education community. URL: <https://www.eaie.org/community.html> (дата звернення: 15.01.2021).
36. Internationalisation and trade in higher education: opportunities and challenges / Centre for Educational Research and Innovation. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development, 2004. 317 p.
37. Sanderson G. A foundation for the internationalization of the academic self. *Journal of Studies in International Education*. 2008. Vol. 12, Issue 3. P. 276–307.
38. Global Flow of Tertiary-Level Students. URL: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (дата звернення: 15.01.2021).
39. Education at a Glance 2016: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2016. 507 p. URL: http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2016_EN.pdf (дата звернення: 15.01.2021).
40. University of Cambridge. URL: <https://www.cam.ac.uk/> (дата звернення: 15.01.2021).
41. University of Oxford. URL: <https://www.ox.ac.uk/> (дата звернення: 15.01.2021).
42. Ludwig-Maximilians-Universität München. URL: <https://www.uni-muenchen.de/index.html> (дата звернення: 15.01.2021).

43. Sorbonne Université. URL: <https://www.sorbonne-universite.fr/> (дата звернення: 15.01.2021).
44. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік / за заг. ред. Сергія Квіта. Київ: Нац. агентство із забезп. якості вищ. освіти, 2020. 244 с.
45. World University Rankings 2021. URL: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats (дата звернення: 15.01.2021).
46. Клімова Г. П. Проблеми інтернаціоналізації вищої освіти України за умов євроінтеграції. *Україна і ЄС: політико-правові перспективи інтеграції*: зб. матеріалів XXXIII Харків. політол. читань (м. Харків, 24 квіт. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 15–18.
47. Требін М. П. Освіта в умовах глобалізації. *Студентська молодь в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнар. наук. конф. (м. Дніпро, 21 квіт. 2017 р.) / відп. за вип. В. В. Кривошеїн. Дніпро: Грані, 2017. С. 29–33.
48. Климова Г. П. Образование в контексте цивилизационного развития. Харьков: Изд. ФЛ П Вапнярчук Н. Н., 2007. 248 с.
49. Астахова В. И., Климова Г. П. Глобальные проблемы образования и особенности их проявления в Украине: учеб. пособие по курсу «Науч. основы орг. труда студентов». Харьков: Харьк. гуманит. ин-т «Нар. укр. акад.», 1995. 64 с.
50. Клімова Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. *Право і інновації*. 2015. № 1. С. 11–18.

REFERENCES

1. Boichenko, M. (2011). Vplyv internatsionalizatsii na rozvytok innovatsiinykh protsesiv v upravlinni yevropeiskoiu vyshchoiu osvitoiu [The impact of internationalization on the development of innovation processes in the management of European higher education]. *Porivnialno-pedahohichni studii – Comparative and pedagogical studies*, 2(8). Retrieved from <http://journals.urau.ua/index.php/2306-5532/article/viewFile/18608/16351> [in Ukrainian].
2. Verbytska, A. V. (2017). Internatsionalizatsiia yak osnovnyi napriam rozvytku vyshchoi osvity [Internationalization as the main direction of higher education development]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 11, 160–164 [in Ukrainian].
3. Voronkova, V. (2002). Kul'tura i obrazovanie v kontekste globalizatsii [Culture and education in the context of globalization]. *Kulturolohichnyi visnyk – Cultural Bulletin*, 8, 84–90 [in Russian].
4. Debych, M. A. (2017). *Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: svitovyi dosvid: monohrafiia* [Internationalization of higher education: world experience: monograph]. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
5. Kyikov, O. Yu. (2017). *Filosofsko-metodolohichni zasady doslidzhennia mizhnarodnoi osvity* [Philosophical and methodological principles of the study of international

- education]. *Hileia: naukovyi visnyk – Gilea: scientific bulletin*, 119(4), 286–289 [in Ukrainian].
6. Krasovska, O. Yu. (2011). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsiï svitovoho osvithnoho prostoru [Internationalization of higher education in the context of globalization of the world educational space]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Ekonomika – Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Ser. : Economics*, 2, 102–109 [in Ukrainian].
  7. Kurbatov, S. (2013). Mizh natsionalnym ta hlobalnym: misiia universytetu na prostorovomu perekhrestii [Between national and global: the university's mission at the crossroads]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 2(49), 46–56 [in Ukrainian].
  8. Stepanenko, I. V. (Ed.) (2018). *Kulturno-humanitarni stratehii rozvytku universytetskoï osvity v umovakh dynamichnykh suspilnykh transformatsii: Monohrafiia* [Cultural and humanitarian strategies for the development of university education in the context of dynamic social transformations: Monograph] / L. S. Horbunova, M. A. Debych, V. V. Zinchenko, I. M. Sikorska, I. V. Stepanenko, O. M. Shypko. Kyiv: IVO NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
  9. Mishchenko, M. M. *Filosofski osnovy suchasnoi osvity (do problemy humanitaryzatsii/humanizatsii osvithnoho protsesu)* [Philosophical foundations of modern education (to the problem of humanization / humanization of the educational process)]. Retrieved from http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/4393/1/vestnik_HPI_2012_31_Mishchenko_Filosofski.pdf [in Ukrainian].
  10. Nitenko, O. V. (2015). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in the development of the university]. *Osvitolohichnyi dyskurs – Educational discourse*, 2(10), 205–216 [in Ukrainian].
  11. Sbruieva, A. (2013). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: priorytety kompleksnoi stratehii Yevropeiskoho Soiuzu [Internationalization of higher education: priorities of the comprehensive strategy of the European Union]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 3, 89–95 [in Ukrainian].
  12. Terepyschyi, S. O. (2016). Suchasni osvithni landshafty [Modern educational landscapes]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
  13. Trebin, M. P. (2015). Hlobalizatsiia vyshchoi osvity: vyklyky dlia Ukrainy [Globalization of higher education: challenges for Ukraine]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Studentska molod v umovakh hlobalizatsii» (m. Dnipropetrovsk, 24 kvitnia 2015 r.) – Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference «Student Youth in Globalization» (Dnepropetrovsk, April 24, 2015)*, pp. 145–151/ vidp. za vypusk profesor V. V. Kryvoshein. Dnipropetrovsk: LIRA [in Ukrainian].
  14. Altbach, P. G., & de Wit, H. (2015). Internationalization and Global Tension: Lessons From History. *Journal of Studies in International Education*, 19(1), 4–10. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/1028315314564734>

15. Bergmann, H., Geissler, M., Hundt, C., & Grave, B. (2018). The climate for entrepreneurship at higher education institutions. *Research Policy*, 47(4), 700–716. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.01.018>
16. Brandenburg, U., & de Wit, H. (2015). The end of internationalization. *International higher education*, 62, 15–17. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2011.62.8533>
17. Brooks, R., & Waters, J. (2013). *Student mobilities, migration and the internationalization of higher education*. Basingstoke, [England]; New York: Palgrave Macmillan.
18. Hudzik, J. K. (2015). Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*, 83, 5–7. DOI: 10.6017/ihe.2015.83.9075.
19. Knight, J. (2012). Concepts, rationales, and interpretive frameworks in the internationalization of higher education. Deardorff, D. K., de Wit, H., Heyl, J. D., & Adams, T. (Eds.) (2012). *The SAGE handbook of international higher education*, pp. 27–42. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
20. Knight, J. (2004). Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal for Studies in International Education*, 8(1), P. 5–31. DOI: <http://doi.org/10.1177/1028315303260832>
21. Robertson, S. L. (2017). Colonising the future: Mega-trade deals, education services and global higher education markets. *Futures*, 94, 24–33. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.futures.2017.03.008>
22. Scott, P. (2000). Globalisation in Higher Education: Challenges for the 21st Century. *Journal of Studies in International Education*, 4(1), 3–10. DOI: <https://doi.org/10.1177/102831530000400102>
23. Seidel, H. (1991). Internationalisation: a new challenge for universities. *Higher Education*, 21, 289–296. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00132721>
24. Proctor, D., & Rumbley, L. E. (Eds.) (2018). *The future agenda for internationalization in higher education: next generation insights into research, policy, and practice*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
25. Wang, M. (2018). Contextualizing Internationalization in Higher Education: Study Abroad Programs for Global Human Resource Development. Stigger, E., Wang, M., Laurence, D., & Bordilovskaya, A. *Internationalization within Higher Education: Perspectives from Japan*, pp. 37–55. Singapore: Springer.
26. Vysshie obrazovanie v globalizovannom obshchestve. Ustanovochnyj dokument JuNESKO po obrazovaniju [Higher education in a globalized society. UNESCO Background Paper on Education]. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136247_rus [in Russian].
27. *Natsionalnyi osvithno-naukovyj hlosarii* [National educational and scientific glossary] (2018). Kyiv: TOV «KONVI PRINT» [in Ukrainian].
28. Knight, J. (1994). Internationalization: Elements and Checkpoints. *Canadian Bureau for International Education*, 7, 1–15.
29. Chankseliani, M. (2018). Four Rationales of HE Internationalization: Perspectives of U.K. Universities on Attracting Students From Former Soviet Countries. *Journal of Studies in International Education*, 22(1), 53–70. DOI: <http://doi.org/10.1177/1028315317725806>.

30. Harari, M. (1989). *Internationalization of Higher Education: Effecting Institutional Change in the Curriculum and Campus*. Long Beach, California: Center for International Education, California State University.
31. Stier, J. (2004). Taking a critical stance toward internationalization ideologies in higher education: idealism, instrumentalism and educationalism. *Globalisation, Societies and Education*, 2(1), 1–28. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1476772042000177069>.
32. de Wit, H., & Hunter, F. (2015). The future of internationalization of higher education in Europe. *International Higher Education*, 83, 2–3. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2015.83.9073>.
33. Klimova, H. P. (2014). Istoriia Bolonskoho protsesu: aksiolohichni oriientyry rozvytku yevropeiskoi vyshchoi osvity [History of the Bologna Process: axiological guidelines for the development of European higher education.]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – *Bulletin of the National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine»*. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology, 3, 182–192 [in Ukrainian].
34. Torzhestvennaja rech' Jemmanujel'ja Makrona v Parizhskom universitete «Sorbonna» [Inaugural speech of Emmanuel Macron at the Paris Sorbonne University]. Retrieved from <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/def6a811-f4ee-11e7-bel1-01aa75ed71a1/language-ru> [in Russian].
35. An international higher education community. Retrieved from <https://www.eaie.org/community.html>.
36. *Internationalisation and trade in higher education: opportunities and challenges* (2004) / Centre for Educational Research and Innovation. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
37. Sanderson, G. (2008). A Foundation for the internationalization of the academic self. *Journal of Studies in International Education*, 12(3), 276–307.
38. Global Flow of Tertiary-Level Students. Retrieved from <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>.
39. Education at a Glance 2016: OECD Indicators (2016). Paris: OECD Publishing. Retrieved from http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2016_EN.pdf.
40. University of Cambridge. Retrieved from <https://www.cam.ac.uk/>.
41. University of Oxford. Retrieved from <https://www.ox.ac.uk/>.
42. Ludwig-Maximilians-Universität München. Retrieved from <https://www.uni-muenchen.de/index.html>.
43. Sorbonne Université. Retrieved from <https://www.sorbonne-universite.fr/>.
44. Kvit, S. (Ed.) (2020). *Richnyi zvit Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity za 2019 rik* [Annual report of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education for 2019]. Kyiv: Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [in Ukrainian].
45. World University Rankings 2021. Retrieved from https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.

46. Klimova, H. P. (2020). Problemy internatsionalizatsii vyshchoi osvity Ukrainy za umov yevrointehratsii [Problems of internationalization of higher education in Ukraine in terms of European integration]. *Ukraina i YeS: polityko-pravovi perspektyvy intehratsii: zb. materialiv XXXIII Kharkiv. politol. chytan (m. Kharkiv, 24 kvit. 2020 r.) – Ukraine and the EU: political and legal prospects for integration: Coll. materials XXXIII Kharkiv. political science readings (Kharkiv, April 24, 2020)*, pp. 15–18. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
47. Trebin, M. P. (2017). Osvita v umovakh hlobalizatsii [Education in the context of globalization.]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Studentska molod v umovakh hlobalizatsii» (m. Dnipro, 21 kvitnia 2017 r.) – Proceedings of the III International Scientific Conference «Student Youth in Globalization» (Dnipro, April 21, 2017)*, pp. 29–33 / vidp. za vypusk profesor V. V. Kryvoshein. Dnipro: Vydavnytstvo «Hrani» [in Ukrainian].
48. Klimova, G. P. (2007). Obrazovanie v kontekste civilizacionnogo razvitiya [Education in the context of civilizational development]. Har'kov: Izdatel' FL – P Vapnjarchuk N. N. [in Russian].
49. Astahova, V. I., & Klimova, G. P. (1995). Global'nye problemy obrazovaniya i osobennosti ih proyavleniya v Ukraine: ucheb. posobie po kursu «Nauch. osnovy org. truda studentov» [Global problems of education and features of their manifestation in Ukraine: textbook manual for the course «Scientific foundations of the organization of student labor»]. Har'kov: Har'k. gumanit. in-t «Nar. ukr. akad.» [in Russian].
50. Klimova, H. P. (2015). Paradihmalni kontsepty innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy [Paradigmatic concepts of innovative development of higher education in Ukraine]. *Pravo i innovatsii – Law and innovation, 1*, 11–18 [in Ukrainian].

Климова Галина Павловна, доктор философских наук, профессор,
профессор кафедры социологии и политологии Национального
юридического университета имени Ярослава Мудрого,
г. Харьков, Украина

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ

Статья посвящена анализу понятия «интернационализация высшего образования». Рассматриваются теоретико-методологические подходы к определению сущности данного феномена. Предлагается обзор широкого круга концептов, определяющих интернационализацию высшего образования в разных дискурсах. Предпринята попытка путем анализа и синтеза знаний систематизировать понимание механизма интернационализации высшего образования, раскрыть предпосылки его осуществления. Особое внимание уделено рассмотрению специфики

реализации интернационализации высшего образования Украины в условиях глобализации.

Ключевые слова: глобализация, интернационализация высшего образования, внешняя интернационализация, внутренняя интернационализация, конкурентоспособность университета, академическая мобильность.

Klimova Galina Pavlovna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Sociology and Political Science,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN CONDITIONS GLOBAL CHALLENGES

Problem setting. *Modern global challenges have significantly changed the landscape of higher education and intensified the process of its internationalization, the consideration of which has become one of the most discussed scientific problems in the field of higher education. Socio-philosophical understanding of the internationalization of higher education allows us to present it not only as an effective tool for improving the competitiveness of universities, but also as a basis for their social responsibility, a significant factor in improving the quality of higher education. This is extremely relevant to the study of the process of internationalization of higher education in a globalized world.*

Recent research and publications analysis. *The study of the problems of internationalization of higher education belongs to the sphere of scientific interests of both Ukrainian and foreign scientists. Among modern domestic researchers who deal with theoretical and methodological issues of internationalization of higher education and analysis of the peculiarities of internationalization of higher education in Ukraine in the context of global challenges should be noted such scientists as Boychenko M., Verbytska A., Voronkova V., Gorbunova L., Debych M., Zinchenko V., Kiykov A., Krasovska O., Kurbatov S., Mishchenko M., Nitenko O., Sbrueva A., Sikorska I., Stepanenko I., Terepyshchy S., Shipko O. and others. Significant contribution to the theoretical development of ideas for the internationalization of higher education in the context of globalization has also made foreign scientists – Altbach F., Bergmann H., Branderburg W., Brooks R., Wang M., H. de Wit., Geissler M., Knight J., Robertson S., Scott P., Hudzik J., Hundt S. et al. Despite the fact that the scientific literature has widely reflected the understanding of various problems of internationalization of higher education, still remain debatable a number of issues that need to be constantly considered.*

Paper objective. *The aim of the article is to study the essence of the concept of internationalization of higher education in modern socio-philosophical discourse; consideration of methodological approaches to the analysis of internationalization of higher education; identifying the prerequisites for the development of internationalization*

of education in a globalized world; disclosure of the national strategy for the internationalization of higher education in Ukraine.

Paper main body. The development of modern higher education takes place in the context of global challenges, among which the most important, as stated in the founding document of UNESCO «Higher Education in a Globalized Society», are: the growing importance of the knowledge society / knowledge economy; development of new trade agreements, which include, inter alia, trade in educational services; innovations in the field of information and communication technologies; the growing role of the market and market economy. To date, according to many scholars, the most comprehensive and scientifically sound of the existing definitions of the internationalization of higher education is the definition given by H. de Wit and F. Hunter. According to them, the internationalization of higher education is a deliberate process of integrating the international, intercultural or global dimension into the purpose, functions and methods of higher education in order to improve the quality of education and research for all students and staff and make a significant contribution to society. Experience shows that in the field of internationalization of higher education there are two institutional models: traditional and complex. The first model includes components such as academic mobility; internationalization of the curriculum; international cooperation in the field of scientific research; partnerships with foreign higher education institutions. The comprehensive model of internationalization of higher education includes academic mobility; internationalization of the curriculum; international cooperation in the field of scientific research; partnerships with foreign higher education institutions; international educational programs of joint / double / multilateral diplomas; branches abroad; online / electronic training courses. Currently, the main ideas of the strategy of internationalization of the market of educational services in Ukraine are: 1. strengthening international competitiveness in higher education and research; 2. active participation of Ukraine in the development of European higher education; 3. expanding the opportunities of Ukrainian higher education institutions to enter the European educational market; 4. positioning Ukraine as a leader in the international market of educational services; 5. expanding opportunities for improving the system of higher education and research infrastructure of universities; 6. development of cross-border higher education.

Conclusions of the research. For leading Ukrainian universities seeking to become competitive members of the global education market, internationalization has already become an imperative and has become one of the most important tools for innovative development of higher education in Ukraine, its successful integration into the European and global educational space.

Keywords: globalization, internationalization of higher education, external internationalization, internal internationalization, university competitiveness, academic mobility.

